

Referanser:

Arkivsak: 20/01358-13

Saksdokumenter:

22_01786-2 Forslag til liturgisk ordning for askeonsdag 1292042_1_1
Veiledning til Ordning for askeonsdag

Forslag til liturgisk ordning for askeonsdag

Sammendrag

I februar 2022 vedtok Bispemøtet (BM 13/22):

I henhold til «Regler for saksbehandling i liturgisaker» ber Bispemøtet Kirkerådet igangsette en liturgisak for å utarbeide en liturgi for Askeonsdag til bruk i Den norske kirke.

Kirkerådet vedtok i mars 2022 (KR 34/22):

Kirkerådet ber Nemnd for gudstjenesteliv om å utarbeide et forslag til liturgisk ordning for askeonsdag.

Nemnd for gudstjenesteliv har utarbeidet et forslag til liturgisk ordning for askeonsdag, og dette ligger vedlagt. I tråd med regler for saksbehandling i liturgisaker § 4 oversendes forslaget til Bispemøtet for uttalelse, før Kirkerådet behandler om saken skal sendes på høring.

Forslag til vedtak

Bispemøtet takker Nemnd for gudstjenesteliv for arbeidet med liturgisk ordning for askeonsdag.

Bispemøtet anbefaler følgende endringer i liturgien:

1. 7. Dagens bønn

For å få et mer aktivt språk i bønnen, endres Dagens bønn til:

*Barmhjertige Gud,
du kan sette oss fri fra synd og forgjengelighet.
Vi ber deg: Lær oss å holde faste slik du vil.
Gjør oss utholdende i bønn, trofaste i kjærlighet
og helhjertede i kamp for rettferd.
Gi verden håp ved Jesu Kristi kors,
han som med deg og Den hellige ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet til evighet.
Amen.*

2. 18. Asketegning

Til slutt i dette leddet legges det inn følgende rubrikk: *«Dersom det ikke er nattverd i gudstjenesten, avsluttes dette leddet med Fadervår».*

3. Syndsbekjennelse

En kollektiv syndsbekjennelse fra kirkens hovedliturgi, eller salme 51, tas inn i liturgien, for eksempel i punkt 15, etter stillhet.

4. Bruk av Salme 51

Salme 51 bør kunne få mer plass i gudstjenesten, for eksempel som et alternativ til syndsbekjennelse. Dersom den ikke bli brukt i leddet «syndsbekjennelse» bør den brukes som bibelsk salme pkt. 9.

5. Preken over tekst fra Det gamle testamente

Det legges inn en rubrikk under pkt. 12. Preken f.eks.:

«Preken, gjerne med tilknytning til en av tekstene fra Det gamle testamentet som er lest i liturgien eller lesningene».

Bispemøtet ber Kirkerådet om videre behandling av liturgien i henhold til regler for saksbehandling i liturgisaker.

Saksorientering

Bakgrunn

Askeonsdag som fastens begynnelse skriver seg fra 600-tallet. De som hadde gjort seg skyldig i en så grov synd at den krevde offentlig bot, startet sin botsperiode på onsdagen før første søndag i fasten. Slik oppstod askeonsdag.

Den som skulle gjøre bot kledde seg i botsklær («sekk») og ble overstrødd med aske, mens biskopen sa til dem:

«Husk, menneske, at du er støv og skal vende tilbake til støv. Gjør bot så du kan ha evig liv.» (Memento homo, quia pulvis es et in pulverum reverteris; age poenitentiam ut habeas vitam aeternam).

Deretter ble de som gjorde bot drevet ut av kirken, slik Adam og Eva ble drevet ut av paradiset. Botsperioden varte helt til Skjærtorsdag da den ble avsluttet i kirken. De som hadde gjort bot ble da tatt opp igjen i fellesskapet.

Det å ikle seg spesielle botsklær («sekk») og å strø seg med aske som et uttrykk for sorg og anger, var allerede kjent fra Det gamle Testamente og den hedenske antikken. Jesus selv brukte denne symbolikken da han bebreidet de galileiske byene Korasin og Betsaida for deres uvilje mot å gjøre bot: *«Ve deg, Korasin! Ve deg, Betsaida! Dersom de mektige gjerninger som er gjort hos dere, hadde skjedd i Tyrus og Sidon, ville de for lenge siden ha vendt om og kledd seg i sekk og aske»* (Matt 11,21). Også den tidlige Kirken var kjent med denne praksisen, noe som bevitnes av blant andre kirkefedrene Tertullian og Kyprian.

Det har skjedd mye med botspraksisen i kirken siden den gang. Det skyldes ikke bare at det var en svært streng og stigmatiserende praksis, men det er blitt en sterkere forståelse i kirken av at vi alle trenger å gjøre bot hver dag. Ikke minst gjelder det i luthersk sammenheng. Luther selv la stor vekt på den daglige omvendelsen (boten) for å leve et liv som kristen.

I Bibelen er aske et tegn på sorg og anger, men av asken kan det også oppstå noe nytt, jfr. det gamle sagnet om fuglen Fønix, som av kirkefedrene ble brukt som et symbol på Kristi død og oppstandelse.

I protestantiske kirker døde skikken med bruk av aske i kirken ut i stillhet i løpet av 1500- og 1600-tallet, men det er grunn til å tro at det var vanlig med en gudstjeneste på denne dagen. Hele fastetiden ble i norsk sammenheng en tid for botsprekener.

I Church of England ble gudstjenesten på askeonsdag avløst av en ordning for «committation», som betyr noe i retning av «avsvergelse» eller «forsakelse». Her er den gamle tematikken med offentlig botgjøring videreført.

I løpet av det 19. og særlig det 20. århundre har askeonsdag fått en renessanse også i protestantiske kirker, som en del av den liturgiske bevegelse.

I vår kirkes tradisjon har ikke askeonsdag stått sterkt. Men i Den norske kirke fikk askeonsdag egne tekstrekker og egen kollektbønn med høymessereformen i 1977, men i dagens gudstjenestebok finnes det ingen anvisninger for gudstjeneste på askeonsdag.

Mange menigheter inviterer til kveldsgudstjeneste denne dagen, ofte med tegning av askekors, men det er ikke tidligere vedtatt en egen liturgisk ordning for gudstjeneste denne dagen.

Bruk av aske

I Bibelen er «sekk og aske» uttrykk både for sorg, for anger og bot. Profeten Jeremia sier f.eks. «*Mitt folk, min datter, bind sekkestrie om deg og velt deg i aske!*» (Jer. 6,26). Også andre steder er dette nevnt som et fast uttrykk, Jona 3,6; Jes 58,5; Mt 11,21, sml. Luk 10,13.

I kristen liturgisk sammenheng har bruken av aske trolig opprinnelse i behandling av dem som var pålagt offentlig bot, men det er ikke spesifikke vitnesbyrd om bruken før i det 10. århundre. Måten den ble distribuert på varierer også.

Metoden med askekors synes å være mest utbredt i moderne bruk, ikke minst i anglikanske og andre protestantiske kirker. Askekorset blir også tolket som en gjentakelse av korstegnet fra dåpen, som et segl på pannen, jf Åp 7,3; 14,1.

Det har tradisjonelt vært vanlig å bruke aske fra palmegrener eller palmekors fra palmeprosesjonen året i forveien. Dette vil trolig omtales i veiledningen som er under arbeid.

Ordning for askeonsdag, forslag fra Nemnd for gudstjenesteliv

Bispemøtet har, fra Kirkerådet, fått oversendt «Ordning for askeonsdag» som er utarbeidet av Nemnd for gudstjenesteliv. Ordningen skal behandles av Bispemøtet før den sendes tilbake til Kirkerådet for videre behandling.

Den liturgiske ordningen har vært behandlet av NFG som har nedsatt en arbeidsgruppe som utarbeidet et forslag for liturgi til NFG. Arbeidsgruppen besto av Andreas Hilmo Grandy-Teig, Åste Dokka og Carl Petter Opsahl med Mathias Gillebo som sekretær.

Ordningen ble vedtatt av NFG den 07.11.2022 (NFG 18/22).

Kommentarer til liturgien

De generelle rubrikkene i liturgien er i stor grad hentet fra rubrikkene til hovedgudstjeneste i Gudstjenestebok for DNK. Dette skaper en god helhet i det liturgiske materialet.

Det samme gjelder de liturgiske ledd som er hentet fra Gudstjenesteboken.

Sentralt i gudstjenesten står det liturgiske leddet «Asketegning,» der gudstjenestedeltakerne kan få tegnet et askekors på sin panne eller hånd. Nattverd er fakultativt i denne gudstjenesten.

Liturgien henviser flere steder til «*Veiledning for askeonsdag*». Denne veiledningen er under utarbeidelse og vil følge liturgien.

I det følgende kommenteres kort noen av liturgiens ledd. I liturgiens punkt 7. Dagens bønn og IV Nattverd foreslås mindre endringer.

1. Forberedelse

2. Inngangssalme eller introitus

3. Hilsen

4. Skriftlesning

Etter inngangssalme og hilsen følger skriftlesning. Det leses fra Forkynneren 3, 1-2, 4, 6-7, 11, 14A.

5 Bønnerop Kyrie og 6 Lovsang Gloria

Det kan virke noe fremmed å ha Gloria lagt inn i en gudstjeneste askeonsdag da Gloria-leddet ofte utelates i fastetiden.

I rubrikken er dette kommentert, og teksten fra gudstjenesteboken er hentet inn også her, med formuleringen: «*Kyrie og Gloria synges. Gloria kan utelates i fastetiden*» slik vanlig praksis som oftest er i Den norske kirke.

7. Dagens bønn

Som bønn for dagen er tatt inn «Dagens bønn» for askeonsdag slik den står i Gudstjenestebok for Den norske kirke, men det er også åpnet for mulighet for en lokalt utformet bønn for dagen. Dette gir en god fleksibilitet og mulighet for lokal tilpasning.

Dagens bønn, askeonsdag

*Barmhjertige Gud,
du kan sette oss fri fra synd og forgjengelighet.
Vi ber deg:
Lær oss å holde faste slik du vil.
Gjør oss utholdende i bønnen, trofaste i kjærligheten
og helhjertet i kampen for rettferd.
Gi verden håp ved Jesu Kristi kors,
han som med deg og Den hellige ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet til evighet.
Amen.*

«Dagens bønn» ble vedtatt av Kirkemøtet i 2014 og bønnene er utarbeidet på grunnlag av Tekstbok for Den norske kirke. Det gir derfor god mening å hente bønnen inn i denne liturgien.

Det er likevel mulig å vurdere en endring som vil medføre et mer aktivt uttrykk i denne bønnen.

I bønnen slik den er formulert, heter det (understreking gjort her for tydelighet):

*Gjør oss utholdende i bønnen, trofaste i kjærligheten
og helhjertet i kampen for rettferd.*

I denne setningen er det brukt bestemt form i ordene «bønnen», «kjærligheten» og «kampen for rettferdighet». Den bestemte formen gir bønnen en noe passiv og avsluttende karakter.

Det bør vurderes å formulere denne bønnen i en mer aktiv form. Dersom man bruker de samme ordene i en ubunden form, vil bønnen få et mer aktivt preg. På denne måten blir det tydeligere at handlingene som beskrives er kontinuerlig og stadig pågående.

Altså slik (understreking gjort her for tydelighet):

*Gjør oss utholdende i bønn, trofaste i kjærlighet
og helhjertet i kamp for rettferd.*

Det kan også vurderes om ordet *helhjertet* bør endres til *helhjertede* for bedre sammenheng med pronomenet *oss* som det henspiller på.

Med disse forslag til endringer vil dagens bønn lyde slik:

*Barmhjertige Gud,
du kan sette oss fri fra synd og forgjengelighet.
Vi ber deg: Lær oss å holde faste slik du vil.
Gjør oss utholdende i bønn, trofaste i kjærlighet
og helhjertede i kamp for rettferd.
Gi verden håp ved Jesu Kristi kors,
han som med deg og Den hellige ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet til evighet.
Amen.*

Dette legges inn som forslag til vedtak i denne saken.

II Ordet

I rubrikken på dette punkt gis det åpning for at det askeonsdag kan være kun en tekstlesning (evangeliet) i tråd med ordning for Gudstjenestebok for Den norske kirke. Dette fremstår som en mye brukt ordning for kveldsgudstjenester, slik som askeonsdag.

9. Bibelsk salme/Salme

I rubrikken til dette liturgiske ledd heter det: «*Det kan synges eller leses en bibelsk salme eller en annen salme, være korsang eller kort stillhet mellom lesningene. Se Veiledning for askeonsdag for tekstforslag, for eksempel fra Salme 51, 8, 12- 14*».

Salme 51 betegnes ofte som en individuell klagesalme. Ifølge kirkelig tradisjon er den dessuten en av de syv botssalmene. Det gir god mening å synge denne askeonsdag.

I katolsk messebok er salme 51 satt opp som salme mellom tekstlesningene på askeonsdag. I askeonsdagsliturgien fra Evangelical Lutheran Worship (ELCA) foreslås gudstjenesten innledet med Salme 51.

12. Preken

Dette er en dag da det er velegnet å preke over en tekst fra Det gamle testamentet. Det kan være en av de tekstene som er en del av liturgien, eller en av dem som er satt opp som lesetekster.

Dette kunne stå nevnt som en rubrikk til pkt. 12. Preken, for eksempel: «*Preken, gjerne med tilknytning til en av tekstene fra Det gamle testamentet som er lest i liturgien eller lesningene*».

Dette legges inn som forslag til vedtak i denne saken.

III Bønn og asketegning

Det fremkommer ikke av liturgien hva slags aske man må/bør benytte i denne handlingen, men det er å forvente at dette vil bli beskrevet utførlig i den kommende veiledningen.

15. Tekstlesning og stillhet

I rubrikken heter det: «*Her følger salme 139, 11-18, 23 eller annen egnet tekst, se Veiledningen for askeonsdag. Tekstlesning og stillhet tilpasses lokale forhold.*»

Salme 139, 11-18, 23 fremstår her brukt som en tekst lest som en selvransakelse. I tillegg er det i liturgien gitt rom for stilhet og refleksjon, og liturgen sier etter lesningen: «*La oss i stillhet reflektere over vårt liv*».

I veiledningen til liturgien heter det: «*Gudstjenesten er ment å bidra til å utfordre ensidige forståelser og narrativ, og med tekster og handlinger holde tolkningsmuligheter og erfaringsrom åpne. Derfor følger ikke liturgien et entydig kausalt forløp som går fra bekjennelse av synd og skyld, via botshandling og tilgivelse som betingelse for nytt liv.*» (se veiledningen).

Det er likevel å anbefale at det tas inn en kollektiv syndsbejennelse i denne liturgien, ikke bare som en oppfordring til den individuelle refleksjon/ransaking/syndsbejennelse i stillhet. Det kollektive aspekt er en viktig funksjon for syndsbejennelsen i hovedgudstjenesten, og det fremstår som naturlig å gjøre det samme her. Ikke alle har like lett for å finne ord for sin egen syndsbejennelse, selv om en kan tenke på mange ting en vil legge bak seg. Derfor kan en kollektiv syndsbejennelse være til hjelp for enkeltes bønnespråk.

En syndsbejennelse kan for eksempel komme etter den individuelle ransakingen og stillheten, før en blir tegnet med aske. Det er et poeng at en ikke på delta i denne for å delta i gudstjenesten og den karakter av syndsbejennelse som hele liturgien inviterer til.

Som syndsbejennelse brukes en av syndsbejennelsene fra hovedgudstjenesten, eller salme 51.

Dette legges inn som forslag til vedtak i denne saken.

Videre bør Salme 51 få en mer fremtredende plass i liturgien, for eksempel som et alternativ til syndsbejennelse. Dersom den ikke benyttes på denne måten, bør salme 51 benyttes som bibelsk salme.

Dette legges inn som forslag til vedtak i denne saken.

16. Bønnerop

Som bønnerop i denne liturgien kan det benyttes et litani eller salme med kyrie-karakter. Her gir rubrikken noen henvisninger til Norsk salmebok.

Som et alternativ til dette er oppført et utdrag fra «Trisagion». Trisagion (τρισάγιον) betyr «tre-hellig» og er en betegnelse på bønnen «*Hellige Gud, hellige sterke, hellige udødelige, miskunne deg.*»

17. Bønn

L | *La oss be.
Barmhjertige Gud,
du som formet oss av støv fra jorden,
gi at denne asken blir et tegn,
så vi vender om og følger deg,
du som reiser oss opp til det nye livet.
A | Amen.*

18. Asketegning

Rubrikkene forklarer at «*asken kan tegnes på den enkeltes panne eller hånd, og at den enkelte også kan tegne selv ved å ta aske på egen finger*».

Her har mange menigheter allerede tilegnet seg lokal praksis og liturgiens veiledning vil omtale dette ytterligere.

Selve asketegningen avsluttes med ordene fra Esekiel 36,26: «*Gud sier: Jeg gir dere et nytt hjerte, og en ny ånd inni dere. Jeg tar steinhjertet ut av kroppen deres og gir dere et kjøtt hjerte i stedet.*»

IV Nattverd

I rubrikken til dette punkt heter det: «*Her kan følge nattverd etter Ordning for hovedgudstjeneste*». Nattverd blir dermed fakultativt i denne gudstjenesten.

Dersom det ikke feires nattverd i gudstjenesten, vil man heller ikke få bedt Fadervår. Det er derfor å anbefale at man legger inn i rubrikken en setning der det presiseres at dersom det ikke feires nattverd i gudstjenesten må Fadervår legges inn under pkt. 18 som en avslutning av asketegningen, etter teksten fra Esekiel.

For eksempel på denne måten: «*Dersom det ikke er nattverd i gudstjenesten, avsluttes dette leddet med Fadervår*».

Dette legges inn som forslag til vedtak i denne saken.

(For øvrig gjelder dette også Hovedgudstjeneste i Den norske kirke. Der det ikke feires dåp eller nattverd i Hovedgudstjenesten, fanges det ikke opp i rubrikkene at Fadervår bør legges inn i liturgien etter forbønn slik det ble gjort i den tidligere ordningen).

V Sendelse

Økonomiske/administrative konsekvenser

Skriv inn teksten her